

Рецензија каталога збирке „Низоземска, фламанска и холандска графика од XVI до XVIII века из збирке Народног музеја Србије“, музејског саветника др Драгане Ковачић

Прве реченице каталога доносе нам и основни задатак дела, утврђивање тачног броја низоземских графика из збирке графика Народног музеја Србије. Хронолошки оквир се протеже током три века, захватајући другу половину XVI, цео XVII и већи део XVIII века.

Наоко једноставан циљ је било могуће остварити само кроз мукотрпну тријажу и атрибуцију великог броја досада несортираних и непроучених дела. У каталогу су пописана и документована сто осамдесет и три рада. Исто тако, у додатку је пописано и десет копија које припадају новијим издањима. Јасне су аналогije са збирком немачких графика, који има три стотине, и француских графика, којих је две стотине четрдесет и седам радова.

Уз извесна одступања, која су била условљена самим садржајем збирке, каталог је конципиран хронолошки, према биографијама гравера. И без анализе збирке велики је се напор сагледава у изради Именика уметника и издавача.

У индексу који прати сам каталог дат је исцрпан низ имена уметника и издавача релевантних за ову тему. Како су графика и издаваштво често фамилијарни посао, истичу се породица Коларт породица Саделер, Браћа Боетијус и Схелте Болсверт, браћа Андриес и Јан, синови витражисте Дирка Бота. Каталогу је придодат индекс чији је именички део знатно шири од наведеног. Проучавајући каталог лако се увиди да он обухвата, поред графике, и друге дисциплине. Исти цртежи су могли бити коришћени за таписерије, на пример оне изведене према Страданусовим нацртима, којима ће бити декорисано двадесет соба у вили у Пођо а Кајано.

У уводу је обрађен историјат збирке. Настала је 1899. године када је Михаило Валтровић, директор музеја, откупио четрдесет шест графика. У скоковитом, ратовима пометеном, концепцијски мењаном историјату националне музејске институције, бележи се да нити изложбе из 1925. године, пољска графика, као и француска графика XVII и XVIII века, нити продајна изложба из 1929. године, француске графике XIX и XX века, на којој је продато 14 радова, нису искоришћене за допуну збирке графике музеја. Заиста је изненађујуће да

ниједан отисак старих европских мајстора у периоду у коме се Народни музеј звао Музеј Кнеза Павла није ушао у музејску збирку.

Најзначајнији откуп догодио се 1949. године, када је откупљена некадашња збирка Аристотела Сакеларидеса. Данас се у Народном музеју Србије броји сто тридесет графика из некадашње збирке Сакеларидеса, што чини две трећине од укупног броја радова музејске збирке.

Повремено су откупљиване поједине целине, попут двадесет и три бакрореза из серије „Лов на дивље животиње“ од Звонка Свитличића 1952. године или три графике које је Филипс Гале отиснуо према цртежима Мартена ван Хемскерка из серије „Дела апостолска“ из колекције Јосипа – Сиба Миличића.

Из садржаја каталошког дела ове књиге јасно је да београдска збирка може да понуди пресек, али не може да пружи „темељнији увид у целину, главне токове нити најважније ауторе који чине историју старе низоземске графике.“ Ипак, ако преко низоземских графика пратимо промене од времена ренесансе до краја барока, пукне пред очима необична организација низоземских земаља и слика највећег богатства тог дела Европе. Поједини аутори боље су заступљени. Харлемска сфера Хендрика Голцијуса добро је заступљена у београдској колекцији. Она у потпуности одражава уметност маниризма.

Ауторка истиче „Производња је била организована на принципу поделе рада на цртаче, гравере и штампаре, а читав процес су организовали издавачи. Различита издања, од најјефтнијих, која су била намењена свима, до оних ексклузивних и луксузних, за изборљиве колекционаре, прожела су читаву друштвену вертикалу и ушла у све куће.“ Чак ни познавалац низоземског сликарства неће бити потпуно суверен у овој области, јер је графика посебна уметничка дисциплина, нарочито другачији занат, близак штампи, стога је та компонента, као и породично учешће далеко веће него у чистом сликарству.

Као што је збирка вредна и по томе што њено постојање испуњава важну културну мисију у нашем простору, што и поред мањкавости не сасвим потпуног пресека ипак приказује низоземску графику, тако је и њен приказ ново, уводно дело у област која није била подробно испитана на нашим културним просторима. Иако сама по себи није од највеће

вредности, поседује посебан квалитет као целина која је преко издавачких кућа са неколико векова закашњења пристигао у Србију.

Тек после великог посла кога је обавила Драгана Ковачић, или тачније великих послова, јавља се могућност да се на прави начин приступи овој теми. Досадашњи текстови на нашем језику сасвим су површно и штуро обрађивали како низоземску графику тако и бројне друге теме и области којима је ауторка морала да овлада, од једног потпуног именика свих лица укључених у графичке подухвате, срањивања српског изговора фламанских имена, интересовања за опште токове уметности у свету и Низоземској, уз проучавање издаваштва, опште употребе цртежа, попут оног за таписерије, керамику и друго, биће омогућено бављење овом облашћу.

11. октобар 2023.

др Бојан Поповић

музејски саветник

Народни музеј Србије